

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/183207,Magdalena-Molczanowska-Pseudonim-Iskra-Konspiracyjna-przeszosc-profesor-Francis.html>
28.02.2026, 15:01

Magdalena Mołczanowska: Pseudonim „Iskra”. Konspiracyjna przeszłość profesor Franciszki Ramotowskiej

Profesor Ramotowska kojarzona jest przede wszystkim jako redaktorka 2. tomu „Przewodnika po zasobie Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie” i autorka publikacji dotyczących powstania styczniowego. Niewiele osób wie, że była także łączniczką Armii Krajowej, a jej losy tragicznie naznaczyły komunistyczne represje.

[Aparat bezpieczeństwa](#) [Konspiracja](#)

16.02

Franciszka Ramotowska (domena publiczna)

Urodziła się 16 lutego 1922 r. w Wagach-Gnatach w powiecie łomżyńskim. Wychowywana w rodzinie o tradycjach patriotycznych (jej dziadek, Konstanty Ramotowski, walczył w Powstaniu Styczniowym), już od 1941 r. działała w Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej. Pełniła funkcje łączniczki i sanitariuszki. W konspiracji przyjęła pseudonim „Iskra”. W marcu 1944 r. inspektor Inspektoratu Łomżyńskiego AK, major Jan Tabortowski ps. „Bruzda”, mianował ją łączniczką Komendy Inspektoratu.

„Iskra” i „Bruzda”

Jan Tabortowski urodził się 16 października 1907 r. w Nowogródku. Ten przedwojenny oficer, uczestnik wojny obronnej 1939 r., w konspiracji działał już od wiosny 1940 roku. Kolejno pełnił

funkcje: komendanta Obwodu Bielsk Podlaski, inspektora Inspektoratu AK Łomża, inspektora Inspektoratu AK Suwałki, a od 1944 r. ponownie inspektora łomżyńskich struktur AK. Pomiędzy Tabortowskim a „Iskrą” szybko narodziła się sympatia.

Latem 1944 r. Tabortowski i Ramotowska, w ramach przygotowań do akcji „Burza”, znaleźli się w bazie Kobielne na biebrzańskich bagnach, gdzie koncentrowały się oddziały AK Obwodu Białystok. W połowie sierpnia oddział „Bruzdy”, po opuszczeniu atakowanej przez Niemców bazy Kobielne, został rozbrojony przez wojska sowieckie. Sowieci aresztowali Tabortowskiego, natomiast „Iskrze” udało się szczęśliwie uciec.

„Bruzda” również wkrótce zbiegł z aresztu. Początkowo ukrywał się, ale już na początku 1945 r. powrócił w łomżyńskie, gdzie w nowej sytuacji politycznej zaczął odbudowywać struktury Komendy Inspektoratu Łomża w ramach Armii Krajowej Obywatelskiej. Udało mu się wówczas ponownie nawiązać kontakt z „Iskrą”.

Brawurowe odbicie łączniczki

Franciszka Ramotowska chciała powrócić do normalnego życia i dalej się kształcić. Wyjechała więc do Białegostoku i tam kontynuowała naukę. Przypadkowe spotkanie zadecydowało o jej dalszym losie. Rozpoznana na ulicy przez dawnego kolegę z oddziału, pozyskanego do współpracy przez NKWD Hipolita Waniewskiego ps. „Huzar”, została aresztowana w nocy z 14 na 15 stycznia 1945 r. Brutalnie przesłuchiwana przez funkcjonariuszy bezpieczeństwa, próbowała uciec. Wykorzystując chwilę nieuwagi oprawców, wyskoczyła przez okno. Niestety podczas upadku doznała poważnych obrażeń – złamania miednicy i urazu kręgosłupa. Ranna, przewożona przez NKWD ze szpitala do szpitala, ostatecznie trafiła do Szpitala Garnizonowego w Białymstoku.

[Czytaj artykuł Magdaleny Mołczanowskiej Pseudonim „Iskra”. Konspiracyjna przeszłość profesor Franciszki Ramotowskiej na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Aparat bezpieczeństwa, Konspiracja

Artykuł